

ИААРТУ АУРОК АҢСУА ЛИТЕРАТУРАЗЫ
10-ТӨИ АКЛАСС АҢЫ
АТЕМА : «ҚЫ.АГӘМАА «АСАЛАМ АҚӨАҚА»

АРҢАҢЫ: СМЫР НИКӨА ҢЬОН-ИҢА,
АБҢАРХЫҚӨТӨИ АБЖЬАРАТӨ ШКОЛ АҢСУА БЫЗШӨИ
АЛИТЕРАТУРЕИ РЫРҢАҢЫ

ГәдоуҢа-2019

Иаарту аурок аплан 10-тәи акласс акны.

Атема: Қь. Агәмаа «Асалам Акәәка».

Ақәкы:1. Аюбатәи адунеитә еибашьра абцъар кны иалагылаз апоет – аибашьы, афашисттә Германия аилацыххааы, иус, имоа шиашоу рыгәрагара, ииуз атоуба чархәара – цсахра зкәым ак еипцш ахәацшра.

2. Апоет ицсадгьыл ахь, и-Ацсынра гәакьахь имоу абзиабара, аиааира иманы Акәәка ахынхәра – ажәеинраалафь ихадоу мотивк ахасабала.

3. Ацсадгьыл абзиабарей, агәымшәарей, агәагърей ахәыцкәа рылаазара.

Алабәабатә хархәагақәа: «Ацсуа литература 10-тәи акласс», аклассгәы, ақьаадеытқәа, Қь. Агәмаа ифотосахьақәа, уи иоымтақәа реизгақәа.

Аурок ацашьа

I. Аиҫкааратә хәта.

(Ацшәахәара, икоуи иагуи аилкаара, ацаоцәа аурок ақәки атемей рахәара).

II. Аоныкатәи адца агәаҫара.

-- Исазхәода ихамази аоныкатәи дцас?
(Қь. Агәмаа ицстазаарей ирҫиаратә мөей).

-- Иахзалацәажәода Қь. Агәмаа ицстазаарей ирҫиаратә мөей?

(Ацаоцәа оыцъа-хоы еихшаны, еиҫархәоит Қь. Агәмаа ицстазаарей ирҫиаратә мөей).

2. Ашьякәыргәғәаразы азцаарақәа.

- Данбаии, дабаии Қь. Агәмаа?
- Ишәхәа иарбан царайуртақәоу Қь. Агәмаа дзылгаз?
- Иарбан шықәсоу Қь. Агәмаа акьыпхь ағы дынцәырцыз ?
- Тәмақәас ишьтихуааз Қь. Агәмаа заанацтәи ипоезиаағы ?
- Иарбан казшьа баацсқәоу Қь. Агәмаа исатиратә жәеинраалақәа рғы дызкәызбоз?
- Изызкузеи, иаадырцшуазеи Қь. Агәмаа ипрозатә ццамтақәа?
- Қь. Агәмаа егырт ацсуа шәкәыюоцәа даарылукааратә дызлакоузеи?
- Ишәхәа апоет рапхьатәи ишымтақәа реизга антыцыз?
- Иарбан шықәсоу Қь. Агәмаа ицстазаара даналц?
- Ижәдыруада шәара, Ацьынцттәылатә еибашьра ду 1941-45ш. иалахәыз ацсуа шәкәыюоцәа?
- Ижәдыруада шәара ақыртуа - ацсуа еибашьраан иахцәалазыз ацсуа шәкәыюоцәа?

2. Арцаоы иажәа.

Ацсуа жәлар акыр агәакрақәа иртагылахьейт.
Ирхыргахьейт аибашьра дуқәа юба.

Акы Асовет Еидгыла ианалаз, уи анемец фашист данакәла 1941-1945 шықәсақәа рзы. Ари аамтазы Ацсны таацәаракгы

удылазомызт уи аибашьра хлымзаах зычкэынцэа фарацэа
алахэымз, азэырогы алазит. Аюбатэи аибашьра Ацсны иахнагеит
25 шыкэса рацхьа, ақыртуа-ацсуа еибашьраан. Ага хэымга
изныкымкэа иеазишэахьан Ацсны зегы инапакны иааганы ацсуа
жэлар тэыс икаитцарц. Аха зыжэлар В. Арзынба дзацхьагылаз
гэышпыла ирахьчеит рыцсадгыл рхы-рыцсы ацэцаны.

. Иарбан еибашьразаалак рыцхароуп, аха аибашьрагы иамоуп
еиха игэытшыаагоу арыцхэ еикэатцэакэа. Игэытшыаагоу арыцхэ
еикэатцэакэа ируакуп март 15-16 –тэи иманшэаламхаз ажэылара.
Уи ажэыларапкны итахоит 222-оык ацсадгыл ахьчаоцэа. Убарт
рхыцхьазарапкны икан 5-оык хқыта иалцыз ацеицэа.

Ақаюба Мираб Дора-ица, «Ацсны Афырхаца».

Сангэлиа Адгэыр Висарион-ица, ианашьоуп «Леон иорден».

Цэышба Адгэыр Едуард-ица, ианашьоуп «Леон иорден».

Шамба Адгэыр Султан-ица, ианашьоуп «Леон иорден».

Ақаюба Гкрман Борис-ица, ианашьоуп «Леон иорден».

-- Уажэы минутктэи афымтрала иахгэалахаршэап марттэи
ажэылараан итахаз Ацсны ацеицэа.

-- Итабуп.

Ажэапқақэа:

Ацсадгыл азы ицсыз дыцсам.

-- Иацызцода уажэы Ацсадгыл иазку ажэапқақэа?

3.Авиқторина амоапгара.

Қб. Агәмаа иѡымтақәа шәгәалашәарц азы имѡаңаагап «Иҳәа
иахьынтәиаагоу?» захьзу алитературатә виқторина.

1.Ахәакәапра аиацәараф

Аңша ахьцәуо уахынла,

Хәтгәынк гылоуп амацара –

Икәабоушәа лағырзыла.

«Асолдаҕ иҳәтгәын».

2.Ан агара лырцысуан...

Лыбжьы наѡуан уи хара,

Аңшқа дыцәо, нас дааңшуан –

Дыччон, дцәуон изхара.

«Ан агара лырцысуан».

3.Агәил иагәылшәан, цшьяала, цшьяала,

Аңша иагәыла, игьежь – гьежьуа,

Ашәтыбгьыцқәа ссиршәа еишьтала

Ашьацра инылашәон шьыжь уа...

«Афәрпын».

4.Уасла, уасла,

Угәы утасла,

Усла амаца –

Мазала.

«Амаца иасуа ауаѡы –

Абар Гәыда – ныкәаѡы».

III. Атема ғыц рызнагара.

1. Арцааы иажәа.

«Қь. Агәмаа аңсуа литературағы назаза зыхъз камшәо шәкәыоууп, ирейъзоу иреиамтақәа ианыкәзаалакғы ихъшәашәарц залшом, шыала-дала, гәйтбаала ирпхоуп» хә азгәеитоит Ш. Хь. Салакаиа.

Қь. Агәмаа аңсуа шәкәыооцәа даарылукааратә дызлакоу ируакуп 1941-45ш. рзтәи Аңынцътәылатә еибашьра дузза иазку аоымтақәа маңымкәа иахьаңицаз. Аибашьра иазкны Қь. Агәмаа ииоыз иаңцамтақәа иага аки-аки еиңшымзаргы, еидызкыло, еицырзеиңшу, цәахәа хаданы дара зегы иргәылганы игоу акоуп – Аңсадгьыл абзиабара, ақәылацәа, аимцәацәа рцәымгра, рықәызбара.

Қь. Агәмаа 1940 шықәсазы аррамацура дахысуан, ацәалашәарагы иоухьан хара имгакәа аибашьра шалагоз. Уи агәра хнаргоит иңшәма пхәыс илзааишьтыз асалам шәкәы :

«Макьана ахәара иаамтамзаргы калап, аха, иага убас акәзаргы, агәра ганы ҳакоуп мышқәак рышьтахь, мамзаргы мызқәак рыонуцка ихәқәшәараны хшыкоу Аңсадгьыл ахьчара. Убри акынтә заанац ибасхәоит, икалап, уашьтан аоыха смоур. Сара сгәағы уажәы еилашуеит аға ицәымгра, иахьанатә сгәы ахәоит, азәыр хтынчра еилаганы дхәқәлозар, иґагыланы ақәпара...»

Хара имгакәа ииун 22, 1941 ш. иалагеит Аңынцътәылатә еибашьра Дузза.

Қь. Агәмаа апартизанцәа ротриад авзвод командирс даман, нас – аштаб начальникс. Уи Бриансктәи абнаршәырағы амца далагылан, ишьтәеицеит атоуба иңсадгьыли иуаажәлари рыхьзала, урт рзы ихы дшамеигзо, ашыа шкеитәо. Убасқан иоит ажәеинраала, иахьа ҳазхысуа «Асалам Акәака».

2. Арцааы исахьаркны даңхьоит ажәеинраала «Асалам Акәака».

3. Ибзианы иацхьо ацаоцэа ажэеинраала рарцхьара.

4. Ажэартэ усура

Атоуба – ақара. Истоубоуп сыцсадгьыл Ацсны гәык-цсык ала сшазыкоу.

Арашь – шанала ишоу, ицыруа, алакөтө, ғы цыашьахәы.

5. Ажэеинраала аилыргара.

-- Иарбан литературатө жанру изцазкуа ажэеинраала?

-- Алирикатө хкқәас ижэдыруазеи?

-- Иаанагозеи атермин «ажэеинраала»?

-- Излөипшымзеи апрозеи ажэеинраалеи?

-- Ижэдыруама шәара сынтәа ацсуа шәкәыооцэа Ацсны ацара аминистрра зиубилетө шықәсқәаны ишыақәныргәғәаз ?

-- Дыжэдыруама шәара абарт ацәахәақәа зтәу? «Сара саурыс шәкәыооуп, аха Ацсны сазышәахәоит».

IV. Атема ғыц ашыақыргыаара.

- Иарбан шыкэсоу апоет ари ажэеинраала аниоыз?
- Иарбан еибашыроу аоымтафы иззаатгылоу?
- Ишцеигэалаиршэо апоет икалакъ гэакыа?
- Иалшэкаа апоет итоуба?
- Апоет – аибашыоы итоуба ишэеилнаркаауазеи?
- Шэазаатгыл шэыкэлацэа ртоуба ?
- Ишцеилышэкаауеи алирикатэ фырхаца итэылахь ихынхэра атэы зхэо ацэахэақэа:
- «Ахэра иамоу ґахэаны»?
- Иалышэкаа аиааира агэрагара узто ацэахэақэа ?

VI. Арцаоы ихыркэшажэа.

Қы. Агэмаа иоымтақэа ирныцшуеит иара дызлахэыз аибашыра атематика. Ацсуа литературафы назаза зыхыз камшэо шэжэыооуп.

Қы. Агэмаа апатриот иаша, ацсадгыл асолдат ихыз, ифырхацаратэ цстазаара хаштшыа амам, исахьаркыратэ рғиамтақэа ацсуа литература атоурых афы назаза инхоит. Иара апоет ихата ихэон еипш: «Цэеи – жыи цсыргыи, инхоит ажэа. Агэаца итыоуа ашэа хьшэашэом».

Уи ақэпарафы ашэара захьзыз издырзомызт. Б. Шынкэба иажэақэа рыла иухэозар, «дызлыцыз ацсуаа рхацара, мцабзны илан уи ақэых!»

Шэара ижэдыруама?

1. Қыаазым иаб, Караман Агәмаа, абжыуаа рғы деицырдыруан казак иаҳасабала-аңцәара, аңцара, аххәыцра раан иманшәаланы атың ақәцара илшон. Иазгәатәтәуп дәәакгы, Қыаазым иаб раңхәаза аколнхарақәа анеиғырқаауаз, рқытан раңхәазатәи хантәағыс иказ иакәын.

2. Апоет иыза гәакы Леонти Лабахәуа шиакәыз. Урт еснагы еицын, еизааигәан, хәыцыртас ирымаз аңсуа литература аизхәзыгыра акәын.

3. 1940 шықәсазы Москва итыңыз «Абхазская поэзия» хәа хызыс измаз ашәхәы ишанылаз апоет иажәеинраалақәа рғырак.

VII. Аәныкатәи адца.

1. Қы. Агәмаа «Асалам Акәәка» ғырхәала.

2. Ижәы ахытхәаа «Сықалақь Акәә».

VIII. Ахәшьарақәа.

(Арцағы досу аурок ралахәышьа дахцәажәаны, ахәшьарақәа ықәиргылоит).

IX. Аурок аихшьалара.

-- Еилышәкаазеи иахәтәи аурок акны иғыцны?

-- Изызкузеи ажәеинраала?